

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE İŞVEREN SENDİKALARININ YAPILARI VE İŞLEVLERİ

Aysen TOKOL*

İşveren sendikaları endüstri ilişkilerinin temel taraflarından birini oluşturmakta, işveren sendikalarının örgüt yapıları, işlevleri ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bu çalışmada Avrupa Birliğine üye ülkelerde işveren sendikalarının kuruluşunda rol oynayan faktörler, işveren sendikalarının örgüt yapıları ve işlevleri üzerinde durulacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerinde işveren sendikaları uzun bir geçmişe sahiptir. Birlik ülkelerinde işveren sendikaları XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında oluşturulmuştur¹. İşveren sendikalarının kuruluşunda rol oynayan faktörlerin başında genelde kabul edilen görüşe göre işçi sendikalarının güçlenmesi gelmektedir. Glegg'e göre İngiltere'de işveren sendikalarının kuruluşu "yeni sendikacılık" anlayışının benimsenmesinden sonradır. Saksonya'da Crimmitschau grevi Alman işveren sendikacılığı için başlangıç tarihidir².

İşveren sendikalarının kuruluşunda işçi sendikalarının güçlenmesinin yanı sıra özellikle rekabetçi endüstrilerde piyasaları düzenleme ihtiyacı önemli rol oynamıştır³. Fransız işverenleri yabancı rekabete karşı korunmak, serbest ticarete karşı çıkmak amacı ile 1840'larda ilk işveren sendikalarını kurmuşlardır. İşçi sendikalarının güçlenmesine karşı direnme işveren sendikaları için daha sonra önem kazanmıştır⁴.

Artan devlet müdahalesine karşı direnme işverenleri sendikalaşmaya yönelten faktörlerden bir diğeridir. Hollanda'da ilk işveren sendikalarının kuruluşunda iş yasası ve yeni sosyal politikaların oluşturulmasına karşı baskı grubu oluşturma düşüncesi önemli rol oynamıştır⁵. Ülkede ilk işveren sendikası 1899 yılında iş kazası için işverenlerin zorunlu prim ödemesini öngören düzenlemeye direnmek amacı ile oluşturulmuştur⁶. Fransa'da da

* Prof. Dr.; Uludağ Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak., Çalışma Ekonomisi Bölümü.

¹ Tokol (1989, 7).

² Jackson (1992, 127).

³ Bean (1985, 51).

⁴ Goetschy - Rozenblatt (1992, 422).

⁵ Bean (1985, 54).

⁶ Visser (1992, 333).

1919 yılında merkezi işveren örgütünün kurulmasında toplu pazarlık yasası hükümleri etkili olmuştur⁷.

Avrupa Birliği ülkelerinde işveren sendikalarının örgüt yapıları işçi sendikalarında olduğu gibi birbirinden oldukça farklıdır. Bugün tüm ülkeler için geçerli tek bir örgüt yapısından söz etmek olanaksızdır.

Birliğe üye ülkelerinin bir bölümünde işverenin ekonomik ve sosyal sorunları için ilk kademede ayrı örgütler oluşturulmakta, bir bölümünde işverenlerin ekonomik ve sosyal sorunları tek bir örgüt içinde ele alınmaktadır. Bir bölümünde ise her iki tür örgütlenme bir arada bulunmaktadır⁸. Örneğin İtalya'da işveren sendikalarının bir bölümü hem ekonomik hem sosyal sorunlarla bir bölümü sadece tek bir işlevi yerine getirecek şekilde örgütlenmektedir⁹.

Üst örgütlerde de benzer örgütlenme ortaya çıkmaktadır. Birlik ülkelerinden Almanya ve İrlanda'da işverenlerin ekonomik ve sosyal sorunları için iki ayrı örgüt oluşturulmuştur¹⁰. Almanya'da Alman İşveren Sendikaları Konfederasyonu - BDA sosyal sorunlarla ilgilenirken, Alman Endüstriler Federasyonu - BDI vergi, kredi, ticari hizmetler, mesleki eğitim politikaları ile ilgilenmektedir¹¹. İrlanda'da da İrlanda İşverenler Federasyonu - FIE sosyal sorunlarla, Endüstriler Federasyonu - CII ekonomik sorunlarla ilgilenmektedir¹².

Belçika, Fransa, İtalya, Hollanda, İngiltere'de ise ekonomik ve sosyal sorunlar tek bir işveren üst örgütü çatısı altında toplanmıştır. İngiltere'de İngiliz Sanayi Federasyonu İngiliz Sanayi Federasyonu, İmalatçılar Ulusal Birliği ve İngiliz İşverenler Federasyonunun bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Örgüt işverenlerin hem ekonomik hem sosyal sorunları ile ilgilenmektedir. Ancak ekonomik sorunlarla ilgisi sosyal sorunlara oranla daha fazladır.

Benzer şekilde Hollanda Sanayi Federasyonu işverenlerin ekonomik ve sosyal çıkarlarını ayrı ayrı ele alan iki ulusal örgütün birleşmesi ile bugünkü yapısına kavuşmuştur¹³. Hollanda'da ikinci bir üst işveren örgütü olan Hristiyan İşverenler Federasyonu ise sadece sosyal sorunlarla ilgilenmektedir¹⁴.

Birlik ülkelerinde işveren üst örgütlerinin kapsadığı sektörler farklılık göstermektedir. Almanya, İngiltere, Hollanda, İspanya, İrlanda'da üst işveren

⁷ Bean (1985, 55).

⁸ Tokol (1989, 10).

⁹ Ferner - Hyman (1992, 557).

¹⁰ Tokol (1989, 10).

¹¹ Jacobi - Keller - Jentsch (1992, 237).

¹² Prondzynski (1992, 75).

¹³ Tokol (1989, 10-11).

¹⁴ Visser (1992, 333).

örgütleri tarım dahil ekonominin tümünü kapsamaktadır. Danimarka, Belçika, Fransa'da ise üst örgütler tarım dışındaki sektörleri içermektedir¹⁵.

İtalya, Yunanistan, Portekiz, Almanya'da sanayi ve ticarete ayrı örgütler oluşturulmuştur. İtalya'da Confindustria sanayi, Confcommercio ticaret sektöründe yer almaktadır. Bu ülkede ayrıca tarımda Confagricolture, banka ve kredi sektöründe Assicredito bulunmaktadır¹⁶. Portekiz'de tarım, sanayi ve ticaret sektörünü örgütleyen üç ayrı üst örgüt bulunmaktadır¹⁷. Yunanistan'da Yunan Endüstriler Federasyonu sanayi, Yunan Ticari Birlikler Federasyonu ticaret alanında örgütlüdür¹⁸.

Birlik ülkelerinde işletme büyüklükleri de işveren sendikalarının yapısını etkilemektedir. Bazı ülkelerde sendikalar işletme büyüklüğünü dikkate almadan tüm işletmeleri örgütlemekte, bazı ülkelerde küçük işletmeler ayrı örgütler içinde yer almaktadırlar. Fransa, İspanya, İtalya¹⁹, Belçika²⁰, Hollanda²¹, Lüksemburg²², Yunanistan²³ bu ülkeler arasında sayılabilir. Kamu sektöründe yer alan işletmelerin örgütlenme modeli ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde bu işletmeler ayrı örgütlenmeye gitmekte, bazı ülkelerde özel sektördeki örgütlerin içinde yer almakta, bazı ülkelerde ise her iki örnek bir arada bulunmaktadır. İngiltere'de kamu işletmeleri ile özel sektör işverenleri İngiliz Sanayi Konfederasyonu bünyesinde bir arada örgütlenmişlerdir²⁴. Benzer durum İrlanda²⁵ ve İspanya²⁶ için sözkonusudur. Hollanda'da kamu işletmelerinin bir bölümü Hollanda Sanayi Federasyonu üyesidir. İtalya'da 1956 yılında çıkarılan yasa kamu işletmelerinin özel sektördeki işverenlerden ayrı örgütlenmelerini öngörmektedir. Bunun üzerine petrokimya alanında ASAP, petrokimya dışındaki alanlarda INTERSIND kurulmuştur. ASAP günümüzde petrokimya dışındaki kamu işletmelerini de örgütlemektedir. Almanya'da kamu ve özel sektör işverenleri ayrı örgütlere sahiptirler. Fransa'da ise iki tür örgütlenme de sözkonusudur.

Birlik ülkelerinin büyük bölümünde işveren sendikaları hem dikey hem de yatay örgütlenme modelini benimsemişlerdir. Sendikaların yasal yapıları ise ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Genelde sendikalar dernekler yasası hükümlerine göre kurulmakta ve işlevlerini yürütmektedirler²⁷.

¹⁵ Tokol (1989, 11).

¹⁶ Pellegrini (1993, 136).

¹⁷ Barreto (1992, 459).

¹⁸ Kristsantonis (1992, 608).

¹⁹ Tokol (1989, 13).

²⁰ Vilroks - Leempul (1992, 371).

²¹ Visser (1992, 333).

²² Tunsch (1992, 395).

²³ Kristsantonis (1992, 608).

²⁴ Tokol (1992, 14).

²⁵ Prondzynski (1992, 75).

²⁶ Lucio (1992, 496).

²⁷ Tokol (1989, 14, 47).

Birlik ülkelerinde işverenler arasında örgütlenme oranı genelde yüksektir. Almanya'da BDA özel sektördeki işletmelerin % 80'ini örgütlemektedir²⁸. Hollanda'da 100 veya daha fazla işçi çalıştıran tüm işletmeler Hollanda İşverenler Konfederasyonu üyesidir²⁹. İspanya'da İspanya İşveren sendikaları Konfederasyonu özel sektördeki işletmelerin % 95'ini temsil etmektedir³⁰. Fransa'da CNPF tüm Fransız işletmelerinin 2/3'ni kapsamaktadır³¹. İngiltere'de İngiliz işçilerinin yarısından çoğu CBI üyeleri tarafından çalıştırılmaktadır³².

İşveren sendikalarının işlevleri çok çeşitlidir. İşveren sendikalarının ekonomik ve sosyal politikaların şekillenmesinde rol oynadıkları durumda işlevleri daha da artmaktadır. İşveren sendikalarının sosyal işlevleri arasında üyelerini toplu pazarlıkta temsil etmek, grev ve lokavt döneminde işveren stratejilerini koordine etmek, üyelerini temsil etmek, yasal hizmetler sağlamak, işverenlerin çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacı ile baskı grubu olarak hareket etmek sayılabilir.

Toplu pazarlık işlevinin yerine getirilmesinde işveren sendikalarının üstlendiği rol toplu pazarlığın düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Toplu pazarlığın işkolu düzeyinde yürütüldüğü birlik ülkelerinde işkolu düzeyinde kurulan sendikalar toplu pazarlık tarafını oluşturmaktadır³³. Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika, İrlanda, Lüksemburg, İspanya gibi ülkelerde işkolu düzeyinde işveren sendikaları veya bölgesel işveren örgütleri toplu pazarlık işlevini yürüten temel örgütlerdir. Bu ülkelerde işveren üst örgütlerinin üyeleri adına toplu pazarlık yapmaları sözkonusu değildir. Üst örgütlerin işlevi sadece üyelerine yol göstermek ve önerilerde bulunmaktır. Örneğin, Almanya'da BDA toplu pazarlık işlevinde yer almamakta sadece koordinasyon görevi üstlenmektedir. Benzer şekilde Fransa'da CNPF toplu pazarlık işlevinin dışında yer almaktadır. CNPF ana tüzüğünde toplu pazarlık işlevinin üye örgütlerce belirlenmesi öngörülmüştür.

Toplu pazarlığın merkezi bir yapıya sahip olduğu bazı birlik ülkelerinde ise toplu pazarlık işlevinin yürütülmesinde merkezi işveren örgütleri önemli bir role sahip olmaktadır³⁴. Danimarka'da Danimarka İşverenler Konfederasyonu toplu pazarlığa katılmakta, çalışma koşullarının genel çevresinin belirlenmesinde etkili olmaktadır³⁵. Benzer durum Belçika³⁶, Yunanistan³⁷ gibi ülkelerde de geçerlidir.

²⁸ Jacobi - Kell - Jentsch (1992, 238).

²⁹ Visser (1992, 333).

³⁰ Lucio (1992, 496).

³¹ Goetschy - Jobert (1993, 154).

³² Bamber - Lansbury (1993, 35).

³³ Bean 81985, 58).

³⁴ Tokol (1989, 40, 18).

³⁵ Jackson (1992, 131).

³⁶ Vilroks - Leempul (1992, 371).

³⁷ Kritsantonis (1992, 608).

Pazarlığın yerel düzeyde yapılması işveren sendikalarının gücünü azaltmaktadır³⁸. Son yıllarda Avrupa Birliği ülkelerinin bir bölümünde yerel pazarlığa doğru bir yöneliş söz konusudur.

İşveren sendikaları toplu pazarlık işlevinin yanında üyelerine iş uyuşmazlıkları sırasında yardımcı olmaktadırlar. Bu amaçla sendikalar işverenlere avukat veya bilgi sağlamaktadırlar. Ayrıca uyuşmazlığın devam ettiği sürece grev ve lokavttan etkilenen üyelerine maddi yardım sağlamak, fon oluşturmaktadırlar.

Sendikalar el kitapları, bültenler, raporlar, yıllıklar, toplantılar yolu ile çeşitli yollarla elde ettikleri bilgileri üyelerine iletmektedirler. İş yasaları, tüzükler, yönetmelikler, arabuluculuk ve hakem kararları, toplu sözleşmeler, iş değerlemesi, işçi işveren ilişkilerinde uygulanacak yöntemler, eğitim programlarının uygulanış şekli, işveren sendikalarının bilgi topladıkları konulardır. Birlik ülkelerinin büyük bölümü günümüzde esneklik konusuna büyük önem vermektedir.

Birlik ülkelerinin büyük bölümünde işveren sendikaları önemli eğitim örgütleridir. Eğitim çalışmaları işveren sendikalarının mali gücüne göre sendikaların oluşturduğu merkezlerde sendika uzmanlarınca gerçekleştirilmekte veya bu amaçla kurulmuş sendika dışındaki örgütlerden yararlanılmaktadır.

İşveren çıkarlarının siyasi alanda temsili ise işveren sendikalarının baskı grubu niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. İşveren sendikaları üyelerinin çıkarlarının temsilinde çeşitli yöntemler kullanabilmektedir. Kullanılan yöntemlerin şekli, uygulama alanı, yoğunluk ve etkinlik derecesi ülkelerin anayasal - kurumsal yapılarına, parti sistemlerine ve sosyal kültürlerine göre farklılık göstermektedir³⁹.

KAYNAKLAR

- Bamber, G.J. - Lansbury, R.D.;** "Industrial relations in Britain", International and Comparative Industrial Relations (ed: Greg J. Bamber, Russell D. Lansbury), Routledge, 1993.
- Barreto, J.;** "Portugal: Industrial Relations Under Democracy", Industrial Relations in the New Europe (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Bean, R.;** Comparative Industrial Relations an Introduction to Cross-National Perspectives, Great Britain, 1985.

³⁸ Jackson (1992, 130).

³⁹ Tokol, (1989, 20-22).

- Ferner, A. - Hyman, R.;** "Italy: Between Political Exchange and Micro Corporatism", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Goetschy, J. - Rozenblatt, P.;** "France: The Industrial Relations System at a Turning Point?", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Goetschy, J. - Jobert, A.;** "Industrial Relations in France", *International and Comparative Industrial Relations* (ed: Greg J. Bamber, Russell D. Lansbury), Routledge, 1993.
- Jackson, M.P.;** *An Introduction to Industrial Relations*, Routledge, 1992.
- Kritsanonis, N.D.;** "Greece: From State Authoritarianism to Modernization", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Lucio, M.M.;** "Spain: Constructing Institutions and Actors", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Pellegrini, C.;** "Industrial Relations in Italy", *International and Comparative Industrial Relations* (ed: Greg J. Bamber, Russell D. Lansbury), Routledge, 1993.
- Prondzynski, F.V.;** "Ireland: Between Centralism and the Market" *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Tokol, A.;** *Ulusal ve Uluslararası Düzeyde İşveren Sendikaları, Basılmamış Doçentlik Çalışması*, Bursa, 1993.
- Tunsch, G.;** "Luxemburg: A Island of Stability", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Vilrocx, J. - Leempul, J.V.;** "Belgium: A New Stability in Industrial Relations", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Visser, J.;** "The Netherlands: The End of an Era and the End of a System", *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.
- Jacobi, O., Keller, B., Jentsch, W.M.;** "Germany: Codetermining the Future" *Industrial Relations in the New Europe* (ed: Antony Ferner - Richard Hyman), Blackwell Publishers, 1992.